

Fra Fæste til Selveje.

Et Træk af Vamdrup Sogns Historie. — Af Lærer
J. H. Byriel, Øster-Vamdrup.

H OVEDGAARDEN Østerbygaard har lige indtil 1772 haft Ejere til fælles med Trøjborg i Sønderjylland, hvis „Jagtslot og Lystgaard“ den var. Da Danske Atlas udkom 1769, tilhørte begge Gaarde Overhofmarskal Chr. Frederik Moltke, men Østerbygaard blev 1772 af dennes Enke Ide Hedevig Buchwald (dagift med C. A. v. Plessen til Gunderslevholm), afhændet til Kancelliraad Frederik Vilhelm Hansen, der var Inspektør paa Trøjborg, og som Aaret efter tillige købte Vamdrupgaard. Han forlangte, at de under Gaarden hørende Fæstere skulde gøre Hoveritjeneste paa Østerbygaard, hvad de aldrig tidligere havde gjort. Fæsterne klagede til Kongen, der gav dem Medhold og paabød, at Kancelliraad Hansen skulde overlade dem Gaardene for den samme Pris, som han selv havde givet for dem, saafremt da Fæsterne var villige dertil. 37 af disse gjorde da Fordring paa at blive Selvejere, hvorfor der d. 31. Marts 1785 blev affattet en Kontrakt mellem begge Parter, og denne, hvoraf en Afskrift, ejes af Bolsmand Peder Holm i Øster-Vamdrup, lyder saaledes:

Købekontrakt.

Undertegnede Dato er mellem os underskrevne, mig*Frederik Vilhelm Hansen til Østerby- og Vamdrup-Gaarde, Deres Kongl. Majestæts virkelige Kancelliraad, som Sælger paa den ene Side, og os hidtilværende Fæstebønder og Fæstelandsbønder under Østerbygaard Gods paa den anden Side indgaaet følgende Købekontrakt paa efterfølgende Vilkaar, nemlig:

Jeg, Frederik Vilhelm Hansen, som deres Husbond, sælger og overlader herved i Kraft af dette

- 1) enhver sin paaboende Fæstegaard, Hus og Landbol, med dertil hørende Bygninger, Besætning, Ager og Eng, Fællede og Overdrev, Skov, Mose og Krat, alt lige som nu dertil ligger, og med Rette ligger, at han kan benytte og bruge dette, som Loven tillader en Selvejer det, frit for Ægte, Hoveri, Landgilde og alle Afgifter, de Kongelige undtagne, som er eller herefter vorder paabudte, imod,
- 2) at jeg mig og efterkommende Ejere af Østerbygaard eller Vamdrupgaard ellers i Følge Forordningen af 13. Maj 1769 forbeholder Herligheden over samme Gods, som ellers skal bestaa i Sigt og Sagefald, Skifte, Bøder, Jagt- og Fiskerirettigheder, hvilke Rettigheder ellers i ingen Maade skal kunne extendere mod anførte, og renunceres ganske og aldeles paa Lovens 3. Bogs 12. Kapitel, 4 Artikel, som ansætter Herligheden for et Behold af Fjerdedelen udi en Selvejergaard. Skulde jeg eller Efterkommere ville afhænde denne reservede Herlighed, skal Bønderne selv være den nærmest, naar de derfor betaler, hvad en anden vil give.
- 3) Paa Mandskabet under dette Gods skal eller kan

Herlighedsejeren aldeles ingen videre Præsention¹ gøre end til Hans Kongelige Majestæts Tjeneste, saa at naar hver Lægd svarer det allerunderdanigst paabudte Mandskab, har den videre sig dermed ej at befatte. Men hvad de til Dato udgivne frie Poster anlanger, da bliver samme i deres Kraft, som ogsaa de for nærværende Tid staaende Landsoldater og Ryttere gør den første Mønstring i dette Aar; men siden besørger hver Lægd sin Soldat eller Rytter.

- 4) Under Gaardens Køb følger de paa Gaardens Grund staaende saa vel som blivende Huse, saavel med Mandskab som med Grundskat, til Gaardens Ejer, mod at saadanne, som selv er Ejere af deres Huse, svarer som sædvanlig her til Gaarden eller Herlighedsejeren 24 Skilling udi Husbondhold.
- 5) Som Hans Majestæt udi dette Gods har den halve Købesum indestaaende, nemlig i *Søgaard* Nr. 4 hos Christian Hansen i hver Tønde Hartkorn 80 Rigsdaler 3 Mark, Nr. 5 hos Laurids Ross i hver Tønde Hartkorn 80 Rigsdaler, i Nr. 6 hos Lars Jepsen i hver Td. Hartkorn 83 Rigsdaler 3 Mark; i *Horskær* Nr. 1 hos Peter Hansen 101 Rigsd. i hver Td. Htk., Nr. 2 hos Søren Petersen 100 Rigsd. i hver Td. Htk., i *V. Vamdrup* 56 Rigsd. 3 Mark i hver Td. Htk., i *Ø. Vamdrup* 60 Rigsd. i hver Td. Htk., *Hafdrup* Nr. 1 hos Daniel Andersen 57 Rigsd. 3 Mark, i Nr. do. 55 Rigsd. og hos Nr. 2, Rasmus Hansen, 50 Rigsd. 3 Mark i hver Td. Htk., og af hvilke Penge som en Afgift af Gaarden ifølge de Kongelige Allernaadigste Anordninger og det Allernaadigst meddelte Skøde skal betales efter 4% til

¹ Præscription?

Hans Majestæts Kasse, — saa paatager Køberen sig denne aarlige Afgift af Gaarden selv lige som de Kongelige Skatter at betale, og ere samme ganske udenfor den af hver belovede forneden under specificerede Købesumma, som enhver for sig har udlovet at betale.

- 6) Indtil næstkommende 4. Juni afbetaler jeg alt paa Amtsstuen forfaldne for dem, mod at de ligesom forhen her til den Tid betaler de forfaldne Kongeskatter, den halve Kongelige aarlige Afgift af hver Mands Gaard samt halvaarlig Rente af Købesummen, da de fra 11. Decbr. sidst afvigte anses at være Selvejere; siden betaler de selv deres Kongeskatter og Afgifter paa Amtsstuen.
- 7) Den til mig udlovede Købesum betales først til September 1786 mod et Aars Rente efter 4%, imod at jeg til den Tid meddeler dem Skødet paa stærkt og fuldkomment, som de selv vil lade det concipere, naar det ellers ikke afviger fra denne Købekontrakt. Skulde nogen forlange Pengene længere staaende hos mig, leveres dem til den Tid, naar de et halvt Aar forud aftaler det med mig, ligeledes Skøde mod Panteforskrivning paa 1. Prioritet i deres Ejendomme paa, hvad de da maatte være eller blive skyldige af den udlovede Købesum; det forstaar sig ogsaa af sig selv, at jeg til den Tid leverer dem Skødet frit for nogen Paahæftelse, de Kongelige Afgifter og Kongeskatter undtagne, som forhen meldt. Vil nogen før den Tid afbetale noget af sin udlovede Købesum, kan samme og imod behørig Kvittering modtages, naar det til behørig Tid meldes og afgøres.
- 8) Da en Del af Køberne har anlagt Sag imod mig og

frygter, at de efter en given Forskrivelse om at holde Sagen ud, skulde kunne nødes til at betale noget videre til Sagens Omkostninger, saa paatager jeg mig fra den 1. April som den Dag, de tilsagte Kommissarier den sidste Gang møder i denne Sag, at holde dem fri for videre Omkostninger i den mod mig anlagte Sag.

- 9) De ved dette Køb paagaaende Omkostninger med stemplet Papir med videre afholder Køberne selv pro quota, som det og staar dem frit, som ovenanført, selv at concipere eller forfatte Skøderne, saa stærke som de forlanger, som ogsaa at lade alt tinglæse og protokollere uden at give mig noget Varsel dertil.

Hvorimod vi her opregnede Bønder og Landbolsmænd paa foranførte Maade og Conditioner udlover hver især og for sig selv at betale, foruden at svare de Kongelige Afgifter, efterfølgende Summer.

Søgaard: Christian Hansen 260 Rdl. $5\frac{1}{4}$ Skilling, Lars Jepsen 997 Rdl. $10\frac{1}{4}$ Skilling, Laurids Ross 225 Rdl. 6 Sk.

Horskær: Peter Hansen 528 Rdl. 19 Skilling, Søren Petersen 533 Rdl. 8 Sk.

V. Vamdrup: Gyde Petersen 110 Rdl. 18 Sk., Søren Nielsen 630 Rdl. $23\frac{5}{8}$ Sk., Claus Nissen 414 Rdl. 46 Sk., Bertel Vind 550 Rdl. $44\frac{11}{16}$ Sk., Jens Iversen Smed 408 Rdl. $6\frac{13}{16}$ Sk., Niels Lauridsen 556 Rdl. $34\frac{3}{4}$ Sk., Laue Petersen 227 Rdl. $35\frac{1}{3}$ Sk., Nis Hansen 416 Rdl. 4 Sk., Peter Ross 503 Rdl. 94 Sk., Kristen Buck 403 Rdl. $86\frac{15}{16}$ Sk., Peter Petersen 69 Rdl. $19\frac{3}{4}$ Sk., Christen Madsen 123 Rdl. $39\frac{1}{2}$ Sk., Rasmus Hansen 122 Rdl. 31 Sk., Anders Jørgensen 87 Rdl. $2\frac{3}{4}$ Sk.

Ø. Vamdrup: Jens Pedersen 428 Rdl., $24\frac{3}{4}$ Sk., Niels Andersen 476 Rdl. $45\frac{3}{4}$ Sk., Hans Christensen 216 Rdl. $19\frac{1}{2}$ Sk., Peder Ravn 216 Rdl. $19\frac{1}{2}$ Sk., Peder Matthiesen 214 Rdl. $21\frac{3}{4}$ Sk., Rasmus Andersen 351 Rdl. $8\frac{1}{4}$ Sk., Marcus Rasmussen 226 Rdl. 27 Sk., Jens Krag 103 Rdl. $15\frac{3}{8}$ Sk., Hans Hendriksen 419 Rdl. $34\frac{7}{8}$ Sk., Nis Jensen 210 Rdl. $7\frac{1}{2}$ Sk., Søren Hendriksen 200 Rdl. $37\frac{1}{2}$ Sk., Anders Hansen 100 Rdl. $18\frac{3}{4}$ Sk., Christen Smed 118 Rdl. 36 Sk., Nis Hansen 133 Rdl. 36 Sk., Morten Nielsen 106 Rdl. 12 Sk., Jes Lærke 60 Rdl.

Hafdrup: Daniel Andersen 381 Rdl. 2 Sk., Rasmus Hansen 368 Rdl. 6 Sk.

Til des ydermere Bekræftelse og uryggelig Holdelse for os og vore Arvinger har vi samtlige contraherende under Begivelse af alle mulige Udflugter, da Herligheds-Ejeren den reserverede Herlighed ej videre end anført kan extendere, os ej heller andet end den anførte Betaling skal kunne fri, denne Contract som in duplo udfærdiges og Sælgeren originalis leveres, under Pantsættelse af havendes og fangendes Gods egenhændig underskreven og tildels beseglet.

Østerbygaard, d. 31. Marts 1785.

F. V. Hansen.

Kancelliraad Hansen ejede Gaarden til sin Død 12. Marts 1793. 4 Aar senere solgte hans Enke baade den og Vamdrupgaard til Kammerherre General Ernst Fred. Düring; han byggede Møllen 1801 og døde 20. Oktbr. 1809. Medens Vamdrupgaard gik over til den ene af hans Sønner, solgtes Østerbygaard til en Tysker ved Navn Trummer, som gav 32000

Kurant-Daler for den. Den næste Ejer hed Wittrock og var ligeledes en Tysker. Dengang laa Øst og Nord for Gaarden en Del Skov, for største Delen bestaaende af Bøge. Da Wittrock lod Træerne rydde, idømtes han en Bøde, som dog paa visse Vilkaar blev ham eftergivet; han flyttede siden til Tyskland og bortforpagtede Gaarden til en anden Tysker ved Navn Schlüter, som skal have været en særdeles dygtig Landmand. Den følgende Ejer var C. W. Wolfhagen, en Broder til den slesvigske Minister af samme Navn, og fra ham kom Gaarden 1853 til Barin C. Fr. Düring-Rosenkrantz († 1876) der betalte 117000 Rigsdaler for den; han solgte den 1855 til Kammerherre J. C. E. Berling for 140,000 Rdl. Berling lod bygge den store Kornlade Nord for Gaarden; han boede der aldrig, men holdt en Bestyrer og bortforpagtede den tilsidst. I hans Tid nedlagdes Kroholdet i det saakaldte Møllehus 1860. Efter Berlings Død 1871 købte Vilh. Madelung Gaarden for 144000 Rdl.; hans Søn L. Madelung er siden 1901 Gaardens Ejer.
